

razmišljanja eventualno otkriti što se zapravo htjelo reći – a izvan konteksta, kako smo vidjeli, veoma često je to i nemoguće. Primjere takvih „enigmatskih” problema, što ih nameće nedovoljno promišljeno pravilo, susrećemo u našem tisku gotovo svakodnevno.

Katkad se i u novinama pojavljuju pri govori nepotrebnoj nejasnoći koja proizlazi iz pravopisnog pravila da se točka iza brojaka koje označuju redne brojeve stavlja samo iza arapskih znamenaka (o izuzecima ovdje nije riječ). Tako u *Večernjem listu* od 7. VII. 1976, str. 7, u članku „Zbog jedne točke” (bez naznake autora) čitamo:

»Svojedobno smo u našim listovima mogli pročitati da je u Splitu izvedena tragikomedija „ROKO I KRVOLOK” Miljenka Smoje – a i sada čitamo da će se izvoditi na Splitskom ljetu. A samo oni koji su tu predstavu vidjeli znaju da se ne radi o dvama licima – Roku i Krvoloku, već o jednom, to jest Roku, a ono „I” znači „prvi”. ... Do zbrke dolazi, očito, zbog pravopisnog pravila, što je novijega datuma, a koje kaže da se iza rimskih brojeva ne stavlja točka.«

Slažemo se, dakle, da je zaista potrebno promijeniti pravilo o označivanju rednih brojeva, onako kako to predlaže i naš čitatelj u svojem dopisu.

Međutim, treba ipak spomenuti da to nije nužno uraditi zbog toga što bi to bilo „jezično pravilnije i ljepše” (jer to, na razini normiranja, nije jezični problem), nego zato što se spomenutim pravopisnim pravilom često poništavaju jezične opreke, odnosno zato što to pravilo često uzrokuje smetnje u prijenosu poruke.

Pravopisna pravila moraju osigurati semantičku jednoznačnost obavijesti fiksirane grafemima, pa se zato u Jeziku obično stavlja točka i iza „rimskih rednih brojeva”. Oglas bez točaka iza takvih brojeva izašao je zato što je to nakladnikov tekst u kojem uredništvo nije ništa mijenjalo. Taj je primjer lijepo pokazao kako nestavljanje točke iza rednih brojeva pisanih rimskim brojkama može biti veoma neprilichno pa je uredništvo odlučilo da će odsad iza njih dosljedno stavljeti točku.

Antun Šojat

O S V R T I

BUBREŽNI KAMEN ILI KAMENAC?

Kamen u bubregu, kao naziv, rijedak je u našoj medicinskoj literaturi isto tako kako je rijedak i u stvarnosti, i to pri kojoj sudsko-medicinskoj sekciji, npr., nakon neke prometne nesreće.

Da se ipak katkad kamen pojavi i u literaturi kao naziv za patološku tvorbu (kolelit, kolelitijaza ili nefrolit, nefrolitijaza) razlozi su s dviju strana. Autori

su nerijetko uporni u upotrebi *svojih naziva*, a lektori najčešće dobrohotni pa popuštaju takvim stavovima ili se pak ne zanimaju za medicinske terminološke probleme.

Slično je s *kamenčićem*, ali on se, nasuprot svojoj deminutivnosti, privlačljivijoj i logičnijoj, ne pojavljuje tako nametljivo. Možda je tome razlog i to što taj naziv još katkad ima neku posebnost kad se govori o *ušnim kristalima*, *kamen-*

čićima (otolitima, statolitima ili otokonijama) koji su nastali „zdravim”, prirodnim putem.

Preostaje nam samo još *kamenac*, i to kao normativan naziv danas nema opasnosti da će promijeniti značenje ili da će nestati iz medicinske terminologije. Zanimljivo bi bilo, ali i potrebno, ipak reći kako je do toga došlo i zbog čega tako treba da i ostane.

Kad govorimo o *kamenu* (lapis, litos), onda pri tome mislimo uglavnom samo na (tzv.) *prirodni kamen*: na kamen u prirodi, pa i na pretopljeni kamen u prirodi (stalagmit i stalaktit).

Kamenčić, umanjena od imenice *kamen*, isto pripada nazivima *prirodnog kamena*: zato samo otolite (otokonije) zovemo katkad i *ušnim kamenčićima*. Oni nisu nastali *patološkim putem*: nastali su u razvoju ljudskog organizma kao „zdrav” kamen ili *kamenčić*.

Samo je *kamenac*, dakle, *nezdrav* kamen – on je nastao *patološkim*, „neprirodnim” putem. Iako je i naziv *kamenac* po svojoj tvorbi *umanjenica* od imenice *kamen*, danas *kamenac* nema značenje deminutiva pa ma kako velik ili malen bio.

Na primjer i *kamen-kotlovac neprirodan* je kamen. Zato se zove i samo *kotlovac* ili *kotlovni kamenac*. Sličan mu je i *zubni kamenac*.

Svi ostali *medicinski kamenovi* također su *kamenci*. Zato pri spomenu naziva *kamenac* znamo da se radi o *patološkom* i *neprirodnom podrijetlu*, pa makar taj naziv upotrijebili i izvañ medicinskog konteksta. Kad pročitamo rečenicu iz umjetničke literature: „Kriva je moja žena i njezini kamenci” (Slavko Kolar), onda znamo da je riječ o *bolesti*, o *patološkim (neprirodnim) kamenčićima*; gotovo znamo da su posrijedi *žućni kamenci*. Da je pisac rekao *njezini kamenčići*,

njezino kamenje ili *njezin kamen*, mi ne bismo znali o čemu se radi.

Tako vidimo da je ovdje naš jezik bogatiji od latinskog jer i upotreba samo naziva *kalkulus* ili *litos* u medicinskom tekstu ili izvan njega ne govori nam bezuvjetno o prirodnom ili neprirodnom (patološkom) postanku kamena.

Dakle, terminološki izbor napravljen je davno prije nas, vjerojatno spontano, i to s najboljim rješenjem.

Dakako, i u Nemčića je (1913) takvo rješenje već načelno i sugestivno postavljeno: „*Steinkrankheit, lithiasis, kamenac; an der Steinkrankheit leiden, lithiasi laborare, trpiti od kamenca*” (str. 983) i sl.

Tako i suvremeni Deanović – Jernejev Hrvatsko ili srpsko-talijanski rječnik (1975) kaže: *bubrežni kamenci* (str. 52), a *kamen u mjeħuru* (str. 239) upućuje na natuknicu *kamenac*, na istoj stranici, pod kojom se nalaze gotovo svi *patološki kamenovi*: *zubni kamenac, žučni kamenci, bubrežni kamenci* i *kamenci u mjeħuru*.

Odsad nam *kamen u bubregu*, u ili kojem drugom dijelu tijela, *kao naziv za patološku tvorbu*, ne bi trebao više biti ni *kamen smutnje*, ni *kamen* (terminološkog) *spoticanja*.

Vladimir Loknar

O MOREPLOVCU I POMORCU

U Jeziku broj 3/29. na 89. str. Mijo Lončarić piše o značenjskom odnošaju riječi *moreplovac* i *pomorac*. Pri tom priznaje da je riječ „*moreplovstvo* (...) zabilježena samo u jednom djelu”. Iz citata toga pisca vidljivo je da je riječ *moreplov-*